

MEMÒRIA D'ACTIVITATS 2016

Índex

PRESENTACIÓ

3

1. CONGRESSOS I ALTRES REUNIONS CIENTÍFIQUES

5

2. SEMINARIS PERMANENTS

8

3. ORGANITZACIÓ DE CONFERÈNCIES I ALTRES ACTIVITATS DE DIFUSIÓ

10

4. PRINCIPALS PUBLICACIONS DE MEMBRES DEL CEFID

11

5. JORNADES D'ACTUALITZACIÓ CIENTÍFICA I DIDÀCTICA COORGANITZADES AMB L'ICE DE LA UAB

19

6. TESIS DOCTORALS

21

7. PROJECTES FINANÇATS

23

Presentació

Ens plau oferir-vos, com d'habitud, una nova memòria que recull les activitats més rellevants que ha dut a terme el CEFID durant l'any anterior. Si solem donar a conèixer la memòria cada primavera o a tot estirar a començaments de l'estiu, la referida al 2016 no ha pogut estar enllestida fins a la tardor d'enguany perquè durant els primers mesos del 2017 el nostre centre, a més de desenvolupar les seves activitats i tasques habituals, ha hagut de dedicar bona part de les seves forces a la preparació del projecte europeu *EUTROPIA* – presentat en el marc del programa Horitzó 2020 i al qual es farà esment en el darrer apartat d'aquest document- i també a la de la convocatòria SGR de la Generalitat de Catalunya, a la qual concorren diversos grups integrats al CEFID.

La memòria mostra, en els seus dos primers apartats, les accions dutes a terme amb l'objectiu d'afavorir el debat científic, la creació de coneixement i el seu intercanvi en el context de la progressiva consolidació de xarxes de treball amb altres centres i grups de recerca: per un cantó, congressos, simposis i jornades científiques; per un altre, les sessions dels seminaris permanents del GREF i el GEXEL. El tercer apartat recull les activitats organitzades al llarg de l'any per tal de potenciar la difusió de coneixements, principalment sota el format de conferències. No podem deixar de subratllar que la intensitat de totes aquestes modalitats d'acció s'ha mantingut a desgrat d'un context marcat per l'estroncament de moltes de les fonts de finançament que en el passat permetien emprendre-les en millors condicions; tanmateix, altres possibles actuacions s'han hagut de descartar per manca de recursos. Un extens apartat, el quart, es dedica a les abundants publicacions –llibres, capítols de llibre i articles en revistes de referència- que són la via principal de plasmació de la recerca desenvolupada pels membres del centre i alhora inclouen un evident vessant de transferència de coneixements. L'esforç per difondre el coneixement generat mitjançant la recerca es reflecteix també en la continuïtat de les Jornades d'actualització científica i didàctica coorganitzades amb l'ICE de la UAB, que l'any passat van assolir ja la seva novena edició; en trobareu les dades bàsiques a l'apartat cinquè. Si les esmentades jornades contenen també una potent

dimensió formativa, el centre de les accions de formació desenvolupades en el marc del CEFID són, com no podia ser d'altra manera, els nous investigadors: així, el sisè apartat recull les tesis doctorals que, dirigides per membres del centre, s'han presentat durant el 2016; cal remarcar que ha estat un any considerablement fructífer en aquest aspecte. Finalment, el setè apartat es refereix als projectes finançats que estan a càrrec d'investigadors del CEFID.

Volem cloure aquesta presentació amb una notícia que celebrem particularment: la integració en el nostre centre del Grup de Recerca en Història Actual –GReHA (2014 SGR 956)-, del qual és coordinador el doctor Francisco Veiga. La incorporació del GReHA –tercer grup de recerca reconegut que passa formar part del centre, junt amb el GREF i el GEXEL- no sols contribueix a la solidesa del CEFID, sinó també a l'ampliació dels seus àmbits i línies de recerca, tant en termes cronològics com geogràfics, i en aquest darrer sentit reforçarà de manera significativa la creixent internacionalització de l'activitat i els interessos del centre.

MARTÍ MARÍN I CORBERA
Director
Setembre de 2017

GEXEL
Grupo de Estudios del Exilio Literario

G R E F C E F I D
UFB
Grup de Recerca sobre l'Època Franquista Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica

U B
Grup de Recerca en Història Actual
Research Group in Present History

Congressos i altres reunions científiques

Durant l'any 2016, els grups que formen part del CEFID han estat impulsors d'un seguit de reunions científiques que, sota el format de congressos, simposis o jornades, han tingut en comú l'objectiu de potenciar el debat entre investigadors i afavorir l'intercanvi de coneixements. La majoria d'aquestes accions han estat coorganitzades amb altres institucions, en la perspectiva de reforçar les xarxes de col·laboració ja existents amb altres centres i grups i teixir-ne de noves; moltes d'elles han tingut també un marcat component internacional.

LA HISTORIA DE LA LITERATURA DRAMÁTICA ESPAÑOLA Y EL EXILIO REPUBLICANO DE 1939

1 y 2 de diciembre de 2016

Sala de Graus
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona

GEXEL
Grupo de Estudios del Exilio Literario

CEFID UAB

Simposi
«Regiones de la patria, afluentes de la nación».
Nacionalisme i regionalisme en la Transició espanyola

15-16 de desembre de 2016
Sala d'Actes de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB

GRECEFID
Grup de Recerca sobre l'Espanya Republicana
Centre d'Estudis sobre les Llengües
Francesca i Occidentals

**memorial
de la
democràcia**

**Generalitat
de Catalunya**

- Jornades *La imagen del exilio liberal desde el exilio republicano. Homenaje a Vicente Llorens*
UAB, 17-18 de febrer de 2016
Organitzades pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL-CEFID) i el Grupo de Estudios del Siglo XVIII de la Universidad de Cádiz (GES.XVIII)
- Jornada *Homenaje a José Bergamín y José Ricardo Morales*
UAB, 14 d'abril de 2016
Organitzada pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL-CEFID)
- Jornades *La representación del exilio republicano en las escrituras del yo*
UAB, 6-7 d'octubre de 2016
Organitzades pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL-CEFID) i el Centro de Estudios de Migraciones y Exilios de la Universidad Nacional de Educación a Distancia (CEME-UNED)
- Congrés internacional *Transicions. Itineraris, llenguatges i estructures en temps de canvi*
Universidade Nova de Lisboa, 10-12 d'octubre de 2016
Organitzat per l'Instituto de História Contemporânea da Universidade Nova de Lisboa (IHC-UNL) i el Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF-CEFID)
- *Jornades sobre la Revolució Russa de 1917*
UAB, 24-27 d'octubre de 2016
Organitzades pel Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF-CEFID) i la Comissió del Centenari de la Revolució Russa
- Simposi internacional itinerant «Figuras del 36». *El exilio español y sus actores de segunda fila: las redes en la emergencia de una nueva cultura transnacional*
Girona, Barcelona, Lille i Montevideo, de maig a octubre de 2016
Organitzat pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL-CEFID) juntament amb ANR-Chispa, MESHS Lille i Université Lille Nord de France (França); ILCC-Universitat de Girona (Catalunya, Espanya); i BIBNA i CEIU (Uruguay)
- Jornada internacional de debat *L'esquerra al sud d'Europa durant els anys setanta*
MUHBA, Barcelona, 10 de novembre de 2016
Organitzada per la Fundació Cipriano García i la revista Segle XX amb el suport de l'European Observatory On Memories, la Fundació Solidaritat-UB, el CEFID-UAB i amb la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona
- Simposi *Catalunya en la transició i la democràcia. Política i cultura (1975-2005)*
UAB, 24-25 de novembre de 2016
Organitzat pel CEFID

- Jornades *La historia de la literatura dramática española y el exilio republicano de 1939*
UAB, 1-2 de desembre de 2016
Organitzades pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL-CEFID)
- Simposi «*Regiones de la patria, afluentes de la nación*». *Nacionalisme i regionalisme en la Transició espanyola*
UAB, 15-16 de desembre de 2016
Organitzat pel Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF-CEFID)
i el Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya

2 Seminaris permanents

Les sessions dels seminaris permanents del GREF i el GEXEL han mantingut un intens ritme d'activitat, equiparable al d'anys anteriors. Aquestes sessions són el marc adient per a la presentació de recerques en curs o tot just enlestides per part de destacats especialistes. Sobre la base d'aquestes presentacions es desenvolupen debats relacionats amb les línies de recerca dels grups, sovint des d'un enfocament interdisciplinar. Durant el 2016 s'han dut a terme les següents sessions:

2.1. Seminari permanent del Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF-CEFID)

- *Repressió i víctimes. Del “dolç” tardofranquisme a la “idíl·lica” transició*
A càrrec de: David Ballester (CEFID-UAB)
Data: 12 de gener de 2016
- *Violencia política y represión en el Cono Sur. Una perspectiva comparada*
A càrrec de: Gabriela Águila (Universidad Nacional de Rosario / CONICET)
Data: 23 de febrer de 2016
- *El moviment antimilitarista a Catalunya, 1971-1989. Sorgiment, expansió i debats*
A càrrec de: Carlos Ángel Ordás (CEFID-UAB)
Data: 15 de març de 2016
- *Clase obrera, dictadura y desarrollismo. Un estudio comparativo de Argentina, Brasil y Estado español*
A càrrec de: Gonzalo Pérez Álvarez (Universidad Nacional de la Patagonia / CONICET)
Data: 31 de maig de 2016
- *Dones i universitat franquista. Dins, fora i en els marges. Les universitàries en el Districte de Barcelona*
A càrrec de: Helena Saavedra Mitjans (CEFID-UAB)
Data: 22 de juny de 2016

- *Un torbellino en el suelo. La izquierda radical en la Transición española (1975-1982)*
A càrrec de: Gonzalo Wilhelmi (Fundación Salvador Seguí)
Data: 18 d'octubre de 2016

2.2. Seminari permanent del Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL-CEFID)

- *Sessió amb Vene Herrero*
A propòsit del seu llibre *José Estruch: el teatro como nexu identitario*
Data: 21 de gener de 2016
- *Jornada en homenatge a Álvaro de Orriols*
Amb la participació de: Antonio Espejo Trenas, Carles B. Gorbs, Lluís Duran, Didier Damestoy, Mercedes de Orriols
Data: 3 de març de 2016
- *Los restos del naufragio. Relatos del exilio republicano español*
A càrrec de Fernando Larraz (Universidad de Alcalá, GEXEL) i Javier Sánchez Zapatero (Universidad de Salamanca, GEXEL)
Data: 4 de novembre de 2016

3 Organització de conferències i activitats de difusió

3.1. Conferències del GREF-CEFID

Per quinzè any consecutiu, el GREF-CEFID ha realitzat el seu tradicional cicle de conferències, una acció de difusió de coneixements que s'adreça especialment, encara que no de manera exclusiva, a reforçar i completar la formació dels estudiants dels diversos graus d'humanitats. El 2016 les conferències s'han presentat sota el títol *Una dècada de canvis: cultura i política, 1967-1977*. La sessió, celebrada el 24 de març a la UAB, va constar d'aquestes dues intervencions:

- *La cultura contestatària*
A càrrec de Jordi Mir (Universitat Pompeu Fabra)
- *Les «revolucions» del 68*
A càrrec de Manuel Loff (Universidade do Porto)

3.2. Conferències del GEXEL-CEFID

Per la seva banda, el GEXEL-CEFID va celebrar una destacat activitat de difusió, també sota el format d'una conferència. Va tenir el 19 d'octubre a la UAB, a càrrec de l'historiador i museògraf mexicà José María Muriá, i va dur per títol *México y la República Española*.

Principals publicacions de membres del CEFID

4.1. Llibres.

Bacardí Tomàs, Montserrat; Foguet i Boreu, Francesc (amb Martín Escribà, Alex) (coords.), *Rafael Tasis (1906-1966), cinquanta anys després*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana de Llengua i Literatura, 2016.

Foguet i Boreu, Francesc, *El teatro catalán en el exilio republicano de 1939*, Sevilla, Editorial Renacimiento, 2016 (Biblioteca del Exilio, Anejos, 28).

Marín Corbera, Martí; Domènech Sampere, Xavier; Martínez i Muntada, Ricard (eds.): *III International Conference Strikes and Social Conflicts: Combined historical approaches to conflict. Proceedings*, Barcelona, CEFID-UAB, 2016.

Molinero Ruiz, Carme; Ysàs, Pere (coords.), *Las izquierdas en tiempos de transición*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2016.

Riquer, Borja de, *Cambó en Argentina. Negocios y corrupción política*, Barcelona, Edhasa, 2016.

Thomàs i Andreu, Joan Maria (coord.), *Estados Unidos, Alemania, Gran Bretaña, Japón y sus relaciones con España entre la Guerra y la Postguerra (1939-1953)*, Madrid, Universidad Pontificia Comillas, 2016.

Thomàs i Andreu, Joan Maria, *Franquistas contra franquistas, luchas por el poder en la cúpula del régimen de Franco*. Barcelona, Debate, 2016.

Thomàs i Andreu, Joan Maria; (amb Rein, Raanan) (coords.), *Guerra Civil y franquismo, una perspectiva internacional*, Zaragoza, Prensas de la Universidad de Zaragoza, 2016.

4.2. Capítols de llibre.

Aznar Soler, Manuel, «Exilio republicano y conflicto generacional en Los nudos del quipu, de Cecilia G. De Guilarte», a Iker González-Allende (coord.), *El exilio vasco: estudios en homenaje al profesor José Angel Ascunce Arrieta*, Bilbao, Universidad de Deusto, 2016, pp. 181-213.

Aznar Soler, Manuel, «Juan Gil-Albert en aquella València capital de la República (1936-1937)», a *Tot està per fer. València, capital de la República, 1936-1937*, Valencia, Universidad de Valencia, 2016, pp. 110-120.

Ballester, David, «“Corre, democracia, corre”. Movilización y represión en la Catalunya de la Transición», a Molinero Ruiz, Carme; Ysàs, Pere (coords.), *Las izquierdas en tiempos de transición*, 2016, pp. 269-294.

Botella Corral, Joan, «Los medios y la política», a Francisco José Lera Ramo (coord.), *Desafección política y regeneración democrática en la España actual: diagnósticos y propuestas*, Madrid, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2016, pp. 315-330.

Campillo, María, «Introducció» de Suñol, Cèlia, *El bar / El Nadal d'en Pablo Nogales*, Barcelona, Adesiara editorial, 2016.

Canales Serrano, Antonio Francisco; Gómez Rodríguez, Amparo, «Continuidades y rupturas en el plano instituciones. De la JAE al CSIC», a Francisco A. González Redondo (coord), *Ciencia y técnica entre la paz y la guerra: 1714, 1814, 1914*, Madrid, Sociedad Española de Historia de las Ciencias y de las Técnicas, vol. 1, 2016, pp. 385-391.

Domènech Sampere, Xavier, «La condescendencia de la posteridad. Lucha de clases, clases y conciencia de clase», a Julián Sanz Hoya; José Babiano Mora; Francisco Erice (coords.), *E.P. Thompson: marxismo e historia social*, Madrid, Siglo XXI de España en colaboración con la Fundación de Investigaciones Marxistas, 2016, pp. 115-152.

Ferrer González, Cristian, «“Ya estábamos en los tiempos de la transición”. El cambio social bajo los pies del franquismo: espacios, socialización y desafíos en la Cataluña rural (1960-1976)», a Alberto Reig Tapia; Josep Sánchez Cervelló (coords.), *Transiciones en el mundo contemporáneo*, Tarragona/Ciudad de México, URV/UNAM, 2016, pp. 261-290.

Ferrer González, Cristian; Muñoz Jofre, Jaume, «El anticomunismo en la izquierda: a propósito del origen y la ruptura del Moviment Socialista de Catalunya (1945-1966)», a Carlos Navajas Zubeldía; Diego Iturraiga Barco (coords.), *Siglo: Actas del V Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, Logroño, Universidad de La Rioja, 2016, pp. 423-438.

Foguet i Boreu, Francesc, «Joan Oliver sota la vigilància de la policia franquista (1948-1977)», a Montserrat Corretger, Pompeu Casanovas i Vicent Salvador (eds.), *El compromís literari en la modernitat. Del període d'entreguerres al postfranquisme (1920-1980)*, Tarragona / Melbourne, Publicacions Universitat Rovira i Virgili / Royal Melbourne Institute of Technology, 2016, p. 147-158.

Font i Agulló, Jordi (amb González Vázquez, David; Domènech Casadevall, Gemma; i Marquès Sureda, Salomó), «La memoria del exilio republicano a través de sus espacios, patrimonio, turismo y museos en el territorio catalán transfronterizo», a Iñaki Arrieta Urtizberea (coord.), *Lugares de la memoria traumática, representaciones museográficas de conflictos políticos y armados*, Bilbao, Universidad del País Vasco, 2016, pp. 71-98.

Forti, Steven, «Reptos dos trânsfugas. Biografia e análise da linguagem política numa perspectiva comparada», a Neves, José (ed.), *Quem faz a história*.

Ensaïos sobre o Portugal contemporâneo, Lisboa, Tinta-da-China, 2016, pp. 123-131.

Forti, Steven, «Tránsfugas. Itinerarios políticos entre la izquierda y el fascismo en la Europa de entreguerras», a Fuentes Cordera, Maximiliano; Duarte, Ángel i Dogliani, Patrizia (eds.), *Itinerarios reformistas, perspectivas revolucionarias*, Saragossa, Instituto Fernando El Católico, 2016, pp. 161-174.

Forti, Steven, «Vanguardia, rebeldía y fascismo. Curzio Malaparte y Pierre Drieu La Rochelle», a Francisco Cobo Romero; Claudio Hernández Burgos; Miguel Ángel del Arco Blanco (coords.), *Fascismo y modernismo. Política y cultura en la Europa entreguerras (1918-1945)*, 2016, pp. 239-260.

González de Garay, María Teresa, «Exilios, identidades y memoria en Carlos Blanco Aguinaga», a Iker González-Allende (coord.), *El exilio vasco: estudios en homenaje al profesor José Angel Ascunce Arrieta*, Bilbao, Universidad de Deusto, 2016, pp. 257-279.

González de Garay, María Teresa, «Octavio Paz y “Piedra de sol”, el tiempo como laberinto», a *La letteratura ispanoamericana e il Nobel*, Salerno, Oèdipus, 2016, pp. 125-159.

Loff, Manuel, «Comunistas y socialistas en el proceso portugués de democratización. Radicalización, revolución, enfrentamiento, reflujo», a Molinero Ruiz, Carme; Ysàs, Pere (coords.), *Las izquierdas en tiempos de transición*, 2016, pp. 59-86.

Marín i Corbera, Martí, «La izquierda y la Diputación de Barcelona: un ejemplo de colaboración entre los partidos del antifranquismo», a Molinero Ruiz, Carme; Ysàs, Pere (coords.), *Las izquierdas en tiempos de transición*, 2016, pp. 245-268.

Martínez-Gil, Víctor, «Revolució, iberisme i postmodernitat en la cultura catalana dels anys setanta», a De Benedetto, Nancy; Bou, Enric (eds.), *Novecento e dintorni. Grilli in Catalogna*, Venezia, Biblioteca di Rassegna iberistica 3, Edizioni Ca'Foscari, 2016, pp. 183-218.

Martínez i Muntada, Ricard, «La izquierda revolucionaria en tiempos de cambio político, algunas consideraciones generales y una experiencia particular», a Molinero Ruiz, Carme; Ysàs, Pere (coords.), *Las izquierdas en tiempos de transición*, 2016, pp. 141-168.

Molinero Ruiz, Carme; Ysàs, Pere, «El PCE y la democracia», a Molinero Ruiz, Carme; Ysàs, Pere (coords.), *Las izquierdas en tiempos de transición*, 2016, pp. 115-140.

Morente, Francisco, «El vencedor vencido. Dionisio Ridruejo en su laberinto», a Fuentes Cordera, Maximiliano; Duarte, Ángel i Dogliani, Patrizia (eds.), *Itinerarios reformistas, perspectivas revolucionarias*, Saragossa, Instituto Fernando El Católico, 2016, pp. 175-192.

Morente, Francisco, «Los estudiantes nazis en la República de Weimar. Tradición, modernidad, fascistización», a Cobo Romero, Francisco; Hernández Burgos, Claudio; del Arco Blanco, Miguel Ángel (eds.), *Fascismo y modernismo. Política y cultura en la Europa de entreguerras (1918-1945)*, Granada, Comares, 2016.

Perales García, Cristina (amb Carrera Garrosa, Virginia; i Filardo Llamas, Laura), «El compromiso institucional contra la violencia de género: estudio visual de la canción de “El hueco” “Se acabaron las lágrimas”», a Gallardo Rodríguez, Almudena (coord.); Burrieza Figueruelo, Ángela (dir.); del Pozo Pérez, Marta (dir.), *Desigualdad y violencia de género en un contexto de crisis generalizada*, 2016, pp. 127-135.

Perales García, Cristina, «L'autodeterminació a debat a l'Espanya de la Transició: el paper decisiu del discurs de la premsa», a Capdevila i Capdevila, Joaquim; Lladonosa Latorre, Mariona i Guerrero-Solé, Frederic (coords.), *Narracions mediàtiques del catalanisme: de l'Estatut de 1979 al procés sobiranista*, 2016, pp. 17-36.

Sopena, Mireia, «Diligent i irreductible. La censura eclesiàstica als anys seixanta», a Vilardell, Laura (ed.), *Traducció i censura en el franquisme*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2016, pp. 35-50.

Sopena, Mireia, «La col·lecció de llibres Els Juliols: compromís i divulgació més enllà de les aules», a *Els Juliols de la UB. Vint anys d'història*, Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2016, pp. 99-107.

Tébar Hurtado, Javier, «El obrero imaginado. Representaciones sociales, culturas y movilización social», a Julián Sanz Hoya; José Babiano Mora i Francisco Erice (coords.), *E.P. Thompson: marxismo e historia social*, 2016, pp. 241-268.

Tébar Hurtado, Javier, «El movimiento obrero durante la transición y en democracia», a Carme Molinero Ruiz i Pere Ysàs (coords.), *Las izquierdas en tiempos de transición*, 2016, pp. 169-194.

Thomàs i Andreu, Joan Maria, «Catolicismo, antitotalitarismo y franquismo durante la Segunda Guerra Mundial y la inmediata postguerra: Carlton J. H. Hayes y España» a Thomàs i Andreu, Joan Maria (coord.), *Estados Unidos, Alemania, Gran Bretaña, Japón y sus relaciones con España entre la Guerra y la Postguerra (1939-1953)*, 2016, pp. 13-62.

Thomàs i Andreu, Joan Maria, «Franco y el yugo y las flechas», a Enrique Moradiellos García (coord.), *Las caras de Franco: una revisión histórica del caudillo y su régimen*, 2016, pp. 163-182.

Vilanova i Vila-Abadal, Francesc, «“Taula de canvi”, el malestar de la izquierda catalana en tiempos de transición (1976-1980)», a Carme Molinero Ruiz i Pere Ysàs (coords.), *Las izquierdas en tiempos de transición*, 2016, 221-244.

Vilanova i Vila-Abadal, Francesc, «El nuevo héroe de Europa. El franquismo catalán y la fascinación por Hitler y el nazismo en guerra (1940-0943)», a Carlos Navajas Zubeldía i Diego Iturriaga Barco (coords.), *Siglo: Actas del V Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, 2016, pp. 233-243.

4.3. Articles de revistes

Aznar Soler, Manuel, «Con Ignacio García: De los testimonios incómodos», *Primer acto: Cuadernos de investigación teatral*, núm. 350, 2016, pp. 96-101.

Aznar Soler, Manuel, «La recepción crítica del estreno de Himmelweg, de Juan Mayorga, en Madrid», *Caracol*, núm. 12, 2016, pp. 180-205.

Ballester Muñoz, David, «Reseña de: Jordi Canal, Història mínima de Catalunya», *Segle XX: revista catalana d'història*, núm. 9, 2016, pp. 145-218.

Barrio López, Astrid; (amb Rodríguez Teruel, Juan), «Ciudadanos, le parti catalan qui aspire à gouverner l'Espagne», *Pôle Sud*, núm. 45, 2016, pp. 65-84.

Bosch i Pugès, Jaume, «El PSUC, partit nacional català», *Nous Horitzons*, núm. 213, 2016, pp. 62-69.

Canales Serrano, Antonio Francisco; Gómez Rodríguez, Amparo, «Children's education and mental health in Spain during and after the Civil War, psychiatry, psuchology and "biological pedagogy" at the service of Franco's regime», *Paedagogica Historica: International journal of the history of education*, vol. 52, núm. extra 1-2, 2016, pp. 154-168.

Díaz Sánchez, Miguel, «L'emigració com a estratègia d'escapament a la repressió social, política i econòmica de la dictadura franquista. El cas dels murcians a Barcelona (1939-1950)», *Franquisme & Transició. Revista d'història i cultura*, núm. 4, 2016, pp. 9-40.

Duch Plana, Montserrat, «Mundo, Demonio y Carne. Proceso de secularización, deminización de la religión y sociabilismo católico en la diócesis de Tarragona (1932)» *Feminismo/s*, núm. 28, 2016, pp. 269-292.

Espuny, Maria Jesús, i Paz Torres, Olga, «Hablan las mujeres de Roca», *Iuslabor*, núm. 3, 2016.

Ferré Pavia, Carme (amb Meneguelli, Gisella), «Apología de la polémica como modalidad argumentativa, el conflicto público en Brasil en las protestas de 2015», *Cultura, lenguaje y representación: revista de estudios culturales de la Universidad Jaume I*, núm. 16, 2016, pp. 57-84.

Ferrer González, Cristian, «Bastint l'antifranquisme de masses. La JCC més enllà de la Gran Barcelona, 1962-1976», *Franquisme & Transició. Revista d'història i cultura*, núm. 4, 2016, pp. 153-199.

- Foguet Boreu, Francesc, «El sentit (íntim i col·lectiu) del teatre», *Mascaçà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, núm. 7, 2016, pp. 157-163.
- Foguet Boreu, Francesc, «El teatre de Baltasar Porcel i la censura franquista», *Estudis romàntics*, núm. 38, 2016, pp. 213-237.
- Foguet, Francesc, «El teatre de Baltasar Porcel i la censura franquista», *Estudis Romànics*, vol. 38, 2016, pp. 213-237.
- Forti, Steven, «Da Mosca a Vichy. Paul Marion (1899-1954), una biografia intel·lektuale», *Storia e problemi contemporanei*, núm. 71, 2016, pp. 113-138.
- Forti, Steven, «El fenómeno Ada Colau», *Atlántica XXII: revista asturiana de información y pensamiento*, núm. 42, 2016, pp. 18-21.
- Forti, Steven, «El mito del corporativismo en el “fascismo de izquierda” italiano. El caso de la revista La Verità (1936-1943)», *Estudios do Século XX*, núm. 16, 2016, pp. 113-128.
- Forti, Steven, «Gli storici e l'indipendenza catalana. Il dibattito sulla stampa (2012-2016)», *Spagna Contemporanea*, núm. 50, 2016, pp. 169-214.
- Forti, Steven, «Lou Reed. Poesía y magia del rock», *Atlántica XXII: revista asturiana de información y pensamiento*, núm. 43, 2016, pp. 67-69.
- Forti, Steven; Lo Cascio, Paola: «Catalunya Calling. La questione catalana, la Spagna e la crisi europea», *Tetide. Rivista di studi mediterranei*, núm. 3, 2016.
- Gallén Miret, Enric, «Josep Maria Muñoz Pujol en la seva època», *Serra d'Or*, núm. 678, 2016, pp. 16-20.
- Gallén Miret, Enric, «Sobre el multilingüisme en la literatura catalana. A propòsit del llibre d'Albert Rossich i Jordi Cornellà», *Estudis romàntics*, núm. 38, 2016, pp. 339-345.
- García Crespo, Guillermo, «Enero de 1981: Entre el “golpe de timón” y el golpe de Estado. Un documento revelador», *Historia del Presente*, núm. 28, 2016, pp. 151-171.
- García Crespo, Guillermo, «La integración de España en el Mercado Común (1962-1986): elementos para el análisis de la estrategia empresarial frente a Europa», *Revista de estudios europeos*, núm. 67, 2016, pp. 73-99.
- Glondys, Olga, «Jordi Amat. La Primavera de Múnich. Esperanza y fracaso de una transición democrática», *Historia y política: Ideas, procesos y movimientos sociales*, núm. 36, 2016, pp. 367-372.
- González de Garay, María Teresa, «Francisco López de Zárate “versus” Marcial», *Berceo*, núm. 170, 2016, pp. 9-29.

Hernández Holgado, Fernando, «Reseña de: María Luisa Rico López. La formación profesional obrera en España durante la Dictadura de Rivera y la Segunda República», *Cuadernos del Instituto Antonio de Nebrija de Estudios sobre la Universidad*, vol. 19, núm. 2, 2016, pp. 293-295.

Hernández Holgado, Fernando, «Reseña de: Verónica Sierra Blas, Cartas presas. La correspondencia carcelaria en la Guerra Civil y el Franquismo», *Segle XX: revista catalana d'història*, núm. 9, 2016, pp. 145-218.

Hidalgo Nàcher, Max, «Escrituras del exilio. El problema de la escritura en José Ortega y Gasset, María Zambrano y José Bergamín», *Dicenda: Cuadernos de filología hispánica*, núm. 34, 2016, pp. 151-180.

Larraz Elorriaga, Fernando, «Guillermo de Torre y el catálogo de la editorial Losada», *Kamchatka: revista de anàlisi cultural*, núm. 7, 2016, pp. 59-69.

Larraz Elorriaga, Fernando, «Paris-Austerlitz», *Caracol*, núm. 11, 2016, pp. 328-335.

Larraz Elorriaga, Fernando, «Ricardo Menéndez Salmón, la agonía del sentido», *Insula: revista de letras y ciencias humanas*, núm. 835-836, 2016, pp. 27-30.

Marín, Martí, «La democracia orgánica como forma de representación política: un análisis de las fórmulas de cooptación de procuradores en Cortes y de sus resultados», *Estudios do Século XX*, núm. 16, 2016, pp. 89-112.

Molinero, Carme i Ysàs, Pere, «Il problema catalano, il problema spagnolo. Dal franchismo alla democrazia», *Spagna Contemporanea*, núm. 50, 2016, pp. 39-68.

Monfort i Coll, Aram, «Els camps de concentració franquistes a la província de Lleida», *Mascaçà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, núm. 7, 2016, pp. 115-128.

Moreno Cantano, Antonio César, «¿Un cura al servicio de las checas? La trayectoria del capellán castrense Pablo Sarroca Tomás durante la Guerra Civil», *Analecta sacra tarraconensia: Revista de ciències historicoeclesiàstiques*, núm. 89, 2016, pp. 445-468.

Moreno Cantano, Antonio César, «Propaganda del odio y del miedo. Una exposición anticomunista en la Francia de Vichy: Le bolchevisme contre l'Europe (1942) », *Diacronie. Studi di Storia Contemporanea*, núm. 25, vol. 1, 2016.

Moreno Cantano, Antonio César; López Zapico, Misael Arturo, «Imágenes de odio y miedo: ¡Así eran los rojos! Una exposición anticomunista en la España franquista (1943) », *Historia del presente*, núm. 27, 2016, pp. 19-33.

Ordás, Carlos Ángel, «L'objecció de consciència durant el franquisme i la Transició. Dissidència política i xarxa de suport» *Franquisme & Transició. Revista d'història i cultura*, núm. 4, 2016, pp. 89-125.

Ordás, Carlos Ángel, «Noviolencia, objeción de conciencia e insumisión en España, 1970-1990», *Polis*, núm. 43, 2016.

Ordás, Carlos Ángel, «Noviolencia, objeción de conciencia e insumisión en España: 1970-1990», *Polis: Revista Latinoamericana*, núm. 43.

Perales García, Cristina, «La nación en la prensa durante la Transición española: la posición de Catalunya y Euskadi», *Obra digital, revista de comunicación*, núm. 11, 2016, pp. 117-137.

Santos Sánchez, Diego, «Dramaturgas y censura en el último Franquismo: Carmen Resino y Ana Diosado», *Revista de literatura*, núm. 156, 78, 2016, pp. 499-523.

Santos Sánchez, Diego, «Exilio, reescritura y censura: La lozana andaluza de Rafael Alberti», *Estreno: cuadernos de teatro español contemporáneo*, núm. 1, 2016, pp. 69-94.

Toda i Bonet, Agnès, «D'humor amb lletra i música, de Bartomeu Bardagí», *Llengua nacional: publicació de l'Associació Llengua Nacional*, núm. 97, 2016, pp. 8-9.

Toda i Bonet, Agnès (amb Curcurull, Maria), «Àlvar Valls», *Llengua nacional: publicació de l'Associació Llengua Nacional*, núm. 97, 2016, pp. 42-43.

Tovar Blanco, Francisco, «Huellas del universo guaraní en la memoria escrita del paraguayo Augusto Roa Bastos», *Confluenze: rivista di Studi Iberoamericani*, vol. 8, núm. 2, 2016, pp. 75-89.

Vallés Muñío, Daniel, «El Tribunal de Industrial de Barcelona de 1910, en el archivo del Tribunal Superior de Justicia de Catalunya», *Iuslabor*, núm. 2, 2016.

Vallès Muñío, Daniel, «Situaciones asimiladas al alta en supuestos relacionados con el franquismo: el Servicio Social. Comentario de la sentencia nº 1950/2016 del Tribunal Superior de Justicia del País Vasco», *Iuslabor*, núm. 3, 2016.

Veiga Rodríguez, Francisco, «Europa del Este. De la Guerra Fría a la crisis de Oriente», *Revista de Occidente*, núm. 418, 2016, pp. 58-76.

Veiga Rodríguez, Francisco; (amb Azcona Pastor, José Manuel), «Los designios de la historia vivida», *Revista de Occidente*, núm. 418, 2016, pp. 5-11.

Vilanova i Vila-Abadal, Francesc, «Si aneu a Praga...», *Serra d'Or*, núm. 679-680, 2016, pp. 91.

5 Jornades d'actualització didàctica i científica coorganitzades amb l'ICE de la UAB

El juliol del 2016 es va celebrar la novena edició de les Jornades d'actualització didàctica i científica, una acció de formació i difusió que el CEFID i l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la UAB coorganitzen ininterrompudament des del 2008. Les Jornades s'adrecen principalment, encara que no de manera exclusiva, al professorat d'ensenyament secundari. Aquesta novena edició va desenvolupar-se del 4 al 8 de juliol, sota el títol *Els usos de la memòria, de la postguerra a la transició*, i hi participaren una seixantena de persones. Els temes i ponents inclosos en el programa van ser els següents:

4 de juliol

- *La gestió de la memòria a la postguerra*. Ángela Cenarro (Universidad de Zaragoza).
- *La gestió de la memòria política durant la transició*. Manel Risques (Universitat de Barcelona).

5 de juliol

- *Polítiques governamentals de substitució*. Martí Marín (UAB).
- *Polítiques educatives de substitució*. Antoni Tort (Universitat de Vic).

6 de juliol

- *La memòria europea: els camps francesos de refugiats i els camps de concentració*. Francesc Vilanova (UAB).
- *La memòria americana*. Carlos Guzmán (Universidad Nacional Autónoma de México).

7 de juliol

- *Memorialisme en llengua castellana*. José Ramón López (UAB).
- *Memorialisme en llengua catalana*. Maria Campillo (UAB).

8 de juliol

- *El teatre i la memòria*. Enric Gallén (Universitat Pompeu Fabra).
- *El cinema*. Imma Merino (Universitat de Girona).

Els usos de la memòria, de la postguerra a la transició

Barcelona, UAB Casa Convalescència
Del 4 al 8 de juliol de 2016

CEFIDUAB
Centre d'Estudis sobre les Èpoques
Franquista i Democràtica

<http://centresderecerca.uab.cat/cefid> | <http://www.uab.cat/ice> | <http://blogs.uab.cat/argo>

6 Tesis doctorals

El 2016 ha estat un any d'elevada productivitat pel que fa a tesis doctorals dirigides per membres del CEFID: se n'han defensat un total de nou. La xifra il·lustra amb fidelitat la solidesa del centre en l'àmbit de la formació de nous investigadors i investigadores, el qual, com no podia ser d'altra manera, constitueix la seva principal dimensió formativa. Les tesis són les següents:

- Zanon Pérez, Marc, *Des de la legalitat. Entitats civils i oposició al franquisme*. Data de lectura: 13/01/2016. Directora: Carme Molinero.
- Ferrer Puig, Jaume, *Josep Maria Poblet: periodisme i literatura*. Data de lectura: 15/01/2016. Directora: Maria Campillo Guajardo.
- Chaumel, Jorge, *Los profesionales cinematográficos republicanos exiliados en México en los años cuarenta y cincuenta*. Data de lectura: 04/02/2016. Director: Juan Rodriguez.
- Ordás, Carlos Ángel, *De objetores a insumisos. Surgimiento, desarrollo y expansión del movimiento antimilitarista en Catalunya, 1971-1989*. Data de lectura: 04/02/2016. Director: Martí Marín Corbera.
- Pons Pujol, Jordi, *Modernitat, identitat, desordre. La construcció d'una imatge oficial de la Catalunya espanyola a França (1898-1931)*. Data de lectura: 08/02/2016. Director: Borja de Riquer.
- Soutelo, Luciana, *A memória pública do passado recente nas sociedades ibéricas. Revisionismo histórico e combates pela memória em finais do século XX*. Data de lectura: 18/05/2016. Directores: Carme Molinero i Manuel Loff.

- Saavedra Mitjans, Helena, *Mujeres y universidad franquista. Trayectorias vitales, académicas y profesionales*. Data de lectura: 19/07/2016. Directora: Carme Molinero.
- Sanjuán Altayo, Josep, *Una autarquia casernària. Els alts càrrecs militars a El Alto Estado Mayor, Ministerio de Industria y Comercio i el Instituto Nacional de Industria, 1938-1962*. Data de lectura: 30/11/16. Director: Martí Marín.
- Sánchez Ortiz, Emilio José, *De la fábrica al barrio. Cuando la calle volvió a ser nuestra. El movimiento obrero y vecinal en Montornés del Vallès y el tardofranquismo y la transición, 1960-1980*. Data de lectura: 13/12/16. Directora: Carme Molinero.

7 Projectes finançats

Els grups i equips del CEFID desenvolupen accions i projectes de recerca finançats per diverses institucions –entre les quals hi ha el Mineco i l’Agència de Gestió d’Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR, Generalitat de Catalunya)-, ja sigui mitjançant convocatòries competitives, ja a través de convenis i subvencions específiques per a determinades actuacions. No cal dir que aquesta tasca de captació de recursos constitueix un element clau a l’hora de potenciar la recerca. A desgrat del context de dificultats per a l’obtenció de nous recursos, l’esforç realitzat segueix donant resultats i és constant. L’any 2016 s’ha caracteritzat per la continuïtat de projectes concedits i posats en marxa en anys immediatament anteriors (apartat 7.1) i dels ajuts i reconeixements de l’AGAUR a diversos grups integrats en el CEFID o dirigits per membres del centre (apartat 7.2).

Alhora, és imprescindible fer esment, per la seva importància i les seves potencialitats per al centre i per a la UAB, de la participació d’un equip del CEFID en la preparació, al llarg de tot l’any 2016, del projecte *EUTROPIA. Towards a new dynamic for European integration: overcoming troubled pasts*, destinat a ser presentat a la convocatòria CULT-COOP-02-2017 (*Improving mutual understanding among Europeans by working through troubled pasts*) del programa Horizon 2020. El consorci que impulsa el projecte està format per una dotzena d’universitats i institucions de recerca de diversos països europeus. En el moment de cloure aquesta memòria, es troba entre les comptades propostes que han superat ja la primera fase d’avaluació i tot just s’ha presentat a la segona i definitiva.

7.1. Projectes i accions en curs

- *Transiciones a la democracia en el sur de Europa y en América Latina: España, Portugal, Argentina y Chile*
Investigadors principals: Carme Molinero i Pere Ysàs
Referència: HAR2015-63657-P
Durada: 2016-2019

- *Perfiles de la extrema derecha europea en la posguerra fría. Tendencias transideológicas y transversalidad de las bases sociales*
Investigador principal: Francesc Veiga
Referència: HAR2015-68452-P
Durada: 2016-2018
- *Proyecto de epistemología para un diccionario de la memoria colectiva: conceptos, expresiones, marcas y políticas.*
Investigador principal: Manel Risques
Referència: HAR2014-52902-P
Durada: 2015-2017.
- *Continguts, criteris i consideracions per a l'establiment d'una política pública de memòria a Barcelona en relació al Pla d'Actuació Municipal de la ciutat (Assistència tècnica al Comissionat de Projectes Estratègics i Memòria Històrica de l'Ajuntament de Barcelona)*
Investigadora responsable: Carme Molinero
Institució finançadora: Ajuntament de Barcelona
Referència: Exp. 2015/245
Durada: 2015-2016
- *La historia de la literatura española y el exilio republicano de 1939*
Investigador principal: Manuel Aznar Soler
Referència: FFI2013-42431-P
Durada: 2014-2016

7.2. Ajuts a grups de recerca de Catalunya (SGR – AGAUR, 2014-2016)

Ajuts a grups de recerca consolidats (GRC) integrats en el CEFID:

- Grupo de Estudios sobre el Exilio Literario (GEXEL)
Coordinador del grup: Manuel Aznar Soler
Referència: 2014 SGR 1376

Ajuts a grups de recerca emergents (GRE) integrats en el CEFID:

- Grup de Recerca en Història Actual (GReHA)
Coordinador del grup: Francisco Veiga
Referència: 2014 SGR 956

Grups integrats en el CEFID o dirigits per membres del centre amb reconeixement com a grups de recerca consolidats (GRC):

- Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF)
Coordinadora del grup: Carme Molinero
Referència: 2014 SGR 236
- Grup d'Història del Parlamentarisme
Coordinador del grup: Borja de Riquer
Referència: 2014 SGR 776
- Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània (GELCC)
Coordinador del grup: Jaume Aulet
Referència: 2014 SGR 1615